Föreläsningar vid Stockholms högskola, HT 1889 : L40:86 B /

Rydberg, Viktor,

HS L40:86 B

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

L 40:86 B : 11

11.

29/10 1889.

(11 bl.)

N:o 11.

Sedan jag i föregående föreläsningar skildrat den hellenisk-romerska Konstens förfall och sökt angifva dess orsaker, bör jag i sammanhang därmed tala något om den gammalkristna Konsten. Ehuru denna plägar i Konsthistoriska läroböcker ha sin särskilda rubrik, så innebär olikheten för ingen del, att en ny Konst skapades och gjorde sig gällande i och med den unga läran, utan som fanns af Konstnären och Konsthandtverkare bland de första generationerna af kristnes bekännare hade gått i den hedniska Konstens skola och arbetade, väl icke hvad de behandlade ämnena men hvad formerna, hvad stilen angick, i enlighet med den förhärskande romerska, nästan skändigt sjunkande traditionen. I det vestra Europa kröfdes århundraden, innan den kristna religionen nådde att förkasta sig ett hennes ande återspeglande uttryck i Konsten.

Om alla förflutna kulturepoker gifva oss gripbara vittnesbörd, hvilkas sanningsenlighet i hvarje fall är otvifvelaktig, äfven om man skulle önska, att de hade mer att säga än hvad de äro i stånd att meddela oss. Och det händer, att när andra vittnesbörd tiga, tala de. Så äfven i fråga om den gammalkristna Konsten. Denna har antagligen förefunnits i alla de större städer, der kristna församlingar hade uppstått. Men gifvet är, att Rom, verldens hufvudstad, och der en af de äldsta och talrikaste kristna församlingarna var stiftad, skulle äfven i detta afseende stå främst. Fördenskull först några ord om de kristna begrafningsställena der och de bidrag de gifva till Konstens historia.

Dessa begrafningsställen äro kända under namnet Katakomber. Hvad ordet Katakomb egentligen betyder vet ingen. Det är i hvarje fall omtvistadt. I Rom var ordet catacumbæ vid den tid, när man först nämner det, en ortsbeteckning. En begrafningsplats vid Rom betecknades som en plats ad catacumbas, vid katakomberna. Derifrån ha samtliga gammalkristna hvilorum för de döde, för hvilka man sedan de voro underjordiska, fått detta namn.

Än i denna stund äro hos en del af allmänheten oriktiga föreställningar gängse om uppkomsten om dessa underjordiska nät af trånga gångar med klippgravar å ömse sidor, som under Rom och dess omgifningar mark bilda vidsträckta, än i denna stund icke till fullo utforskade labyrinter. Det var en

29/10. 89.

tid, då man tillochmed kunde tro, att de blifvit i hemlighet anlagda af den illa tålda och stundom förföljda kristna församlingen. Endast den omständighet, att hundratusentals lik der fingo sina kvarlevor, borde gjort en sådan gissning omöjlig.

Athenienserna, som kommit till en högre kultur, ansågo det för en synd att åt de döden invigda jord, som kunde komma dem till gagn. I den mån som folkmängden växer skall småningom samma åsigt göra sig gällande äfven hos de moderna folken. Egyptierna begrofvo sina döde helst vid randen af öknen. Hebreerna nedlade sina helst i grifter, hålkade i klippan. Romarnes kristne följde deras exempel. Detta gjorde de för alla utan del i hemlighet och kunde ej göra det i hemlighet. Bland det Förening[illegible] var i det romerska riket starkt utbildadt. Staten fordrade endast, att hvarje för sina eller andra ändamålet bildad förening skulle anmäla sig och erhålla officielt tillstånd att existera, och han gaf sådant tillstånd med stor hand. Så funnos också talrika begrafningsföreningar, och regundigheterna vägrade knappast judar eller kristne att bilda sådana. Emedan för de gamla af Servius Tullius anlagda stadsmurarne var af helsoskäl all begrafning förbjuden. De kristne hade fördenskull, liksom alla andra, att anlägga sina begrafningsplatser utanför murarne. Der köpte de ett stycke jord, sedan byggde derpå ett kapell, samt uthöllade i eller bredvid kapellet en nedgång eller öppning i den ber jorden, hvarifrån gångar med grifter å öfre sidor urhålkades å andra marken allt efter som behofvet fordrade det. Den romerska Campagnan hvilar på ett lager af vulkaniskt ursprung, dels härdnade till sten, dels bestående af lös sand (pozzolana), dels af också af ett lucker, som jordskickt, som i hvilka hållbara gångar kunna göras. Det är denna jordskicket, som begagnats till hvad man kallat katakomber. Så långt som den inköpta grunden räckte åtgick jord, så långt vardt den också af det kristna begrafningssällskap, som ägde den, undergräfd med sådana gångar. När gångarna voro uppmudda, anlade man under dessa liggande upptändna undergående en öfre våning af galleriet och denna under klarin under kunde återigen en våning, försedd med de öfre nödiga trappor. Det finns katakomber, som räcka ända

29/10. 89.

till fem våningar, den ena under den andra.

Allt eftersom den kristna församlingen i Rom växte, voro dess begrafningsföreningar, dess "funeralkollegier" talrikare och mäktigare. Hvar och en af dem hade sin katakomb, och hvarje katakomb synes ha varit så invigd, som jag nämnde, att man från närheten af det kapell föreningen byggt på sitt grundstycke, steg ned i dess grafgallerier. Dessa många underjordiska gallerierna nalkades hvarandra allt mer, till de sammanträffade och förenades. Slutresultatet blef den ofantliga labyrint, som under namen ongifna Rom på alla sidor, och i hvilka man kan vandra, ~~i veckor och månader~~ ingen vet hvem länge, utan att ~~komma till en slutpunkt~~ ha genomvandrat den alla.

De älsta gångarne der nere äro jämförelsevis raka, de andra slingrande. De äro trånga och jämt så höga, att en person af medellängd kan gå rak i dem, och så smala, att man knappt begriper, huru det varit möjligt att komma fram med de döde till de för dem bestämda hvilorställena. I de mörka tuffväggarna å ömse sidor äro gravarna, cavolkade, i: lågar smala rektangulära öppningar, ~~öfver hvarandra~~, knappt stora nog att gömma ett lik. Här inlades de döde kroppar. Bredvid dem ställdes vanligen en lampa, en liten oljeflaska och en liten flaska med kommunionvin. Stället framåt tillslöts derefter med en stenskifva, försedd med den aflidnes namn.

Här och der utvidga sig de trånga gångarne till ~~grafka~~ kamrar. Der bisattes liken af mer framstående församlingsmedlemmar, såsom ~~proto~~ församlingsledare, biskopar, och, under de tid efter annan inträffande förföljelserna, deras offer, martyrerna. Så nära ställen äro flere sådana kamrar förenade till ett helt, och i den innersta af dem voro de högre rätten för församlingsföreståndarne. Dessa förenade kamrar begagnades som gudstjänstsalar, när sorgegudstjänster eller minnesfester till martyrers ära firades. Med lampor märkte de natttvarda stigarne till dem lyses, och sedan katakomberna stängts blifvit vidtutgrenade, märkte skjutvärn för de troende dit.

Det är dessa i tuffen uthuggna kamrar, som gifva oss de älsta vittnesbörden om kristlig konst. I deras målningar, som har vid det sparsamma skenet af lampor, utvecklat sig ett dekorationsmåleri, som i all sin anspråkslöshet likväl påminner om det, som i dagens klara ljus ~~utbreder sig öfver~~ smyckade de lefnadsglada pompejanernas väggar. Man må icke tro, att dessa grafmålningar bära en dyster prägel.

Vänd!

Benrangelsmannen var en för de kristne länge ökänd symbol af
döden. Man får i Möllen se kärleksgudar, nakna och i alla
afseenden lika små i hedniska bröder, men outtaglig tråkig som
himmelska genier, svärmande bland vinrankor. Man ser fåglar
bland roser, attiror, vinrefvor och lagrar. Man ser landskap, å
hvilka säden mejas, druvor och oliver skördas.

29/10. 89.

Man ser gazeller, pantrar, sjöhästar, delfiner, ja tritoner, ~~sjögudar~~ sjögudinnor, ~~en~~ flodgudar och slutligen mythologiens Orfeus, som med sitt strängspel tjusar de lyssnande djuren. Det finns ~~kristna~~ kristna ~~skalder~~ i våra dagar, hvilka med förskräckelse skulle tillbakavisa, om de kunde det, ~~att~~ ~~kristnes~~ ~~gravar~~ ~~kunnat~~ ~~smyckas~~ ~~på~~ ~~sådant~~ ~~sätt~~, och ansett det fruktansvärt att Kristnes gravar kunnat smyckas på sådant sätt, och ansett för otroligt, omöjligt, att sådana män ~~gravar~~ åt sådana gravar anfört stoffet af de första kristna generationerna, af dem, som stodo vår Herre Jesus Kristus så nära och hade den kristna sanningen, ~~sina~~ ~~närmaste~~ ~~efterföljares~~ ur apostlarnes och deras närmaste efterföljares egen mun. Det första århundradets Kristenbekännare åter hafva säkerligen icke haft den minsta aning om att sådant skulle tagas anstötligt. En sinnbild Kristen symbolik, hvaraf deras själar kunnat begagna sig, var ännu icke utbildad, och ehuru dessa ~~mythologiska~~ gestalter, som jag nyss nämnde: Tritonerna, sjögudinnorna, flodgudarne och Orfeus, voro mytjade af den hedniska konsten, så var denna konst den enda, som för de första kristne existerade, och om man begagnade dessa figurer till prydnader på väggar och tak, utan att inlägga hedniska föreställningar i dem, så kunde man nyttja den med samma rätt, som man begagnade de fåglar, hedningarne ~~målade~~ målade, det tegel, hvarmed de byggde sina hus, de verktyg, hvarmed de höjdade, det pergament och det papyrus, hvarpå de skrefvo sina böcker, den jord de odlade och den luft de andades. Hvad voro tritoner och flodgudar annat än tillförlitliga symboler af det sätten den allsmäktige Gud skapat, och i hvilket de kristtroende vörda det dopets element? Huru kunde Jesu bekännare kunde hata mythen om Orfeus, som med tonernas makt tämde de vilda djuren, utan att tänka på honom, hvars ande och ord skall grundlägga det rike, hvari lammet skall betas i frid bredvid leoparden? Så resonnerade dessa första kristne, och när de i de hedniske symbolerna inlade sina kristna tankar, så voro dermed också dessa symboler i deras ögon helgade. Hvarför ett af de många tåg, som hedendomens formverld fick genom de kristnes själfva en kristlig mening.

Också finner man just af de målningar, som katakomberna åt oss bevarat, huru en specielt kristen typik så småningom

29/10. 84.

uppbyggdes på denna hedniska grundval.

Symboliken gjorde härvid sin tjenst. Några af de äldsta kristliga symbolerna äro visserligen endast att anse som bildskrift, som ha intet att skaffa med konsten. Tydligt är emellertid, att det är den ~~antika~~ hedniska dekorationskonstens både motiv och former, som följas, och ur hvilka man utväljer ~~det~~ och använder allt, hvari en kristlig mening kan inläggas. Den antika dekorationskonstens benägenhet för att lifva sina ur växtverlden hemtade motiv med djurbilder återfinner man i katakombernas målningar. Påfågeln utbreder äfven der sina lysande fjädrar, duvor fladdra, lammen vira sig omkring i flock, ~~hjorten~~ hjorten dricker vid källan. De kristna gifvas betydelser, som inläggas i dem: påfågeln betyder odödligheten, den törstande hjorten själens trängtan till det himmelska, duvorna äro själar, som begifvit sig till flykt, lammen äro församlingens medlemmar, eller när det uppträder ensamt och med segerfanan, Guds orkyldiga offerlamm, Jesus, som segrade genom sin död. ~~Fisken~~ Der fisken förekommer, är äfven han en symbol af Kristus. Till en sådan blef han derigenom, att bokstäfverna i det grekiska ordet för fisk, ichthys, bilda begynnelsebokstäfverna i de grekiska ord, som betyda "Jesus Kristus, Guds son, frälsare."

Med symbolikens tillhjälp kunde man gå vidare och ~~med~~ vid dekorationen af kristna grafvar använda äfven mänskliga gestalter ur den hedniska bildkretsen. Jag har redan nämnt, att mythologiens Orfeus, ~~hvilande~~ sin lyra inför lyssnande vilda och tama djur, vardt till en symbol för Kristus. I katakomberna finner man denna scen ofta framställd. Orfeus, iklädd frygisk mössa, sitter på en klippa och spelar; vid hans fötter hvilar ett lejon; ~~de~~ de milda fåren ha öfvervunnit vilddjurens blodiga instinkt, och det tama djuret ha af den intet att frukta. ~~Att Orfeus~~ Orfeus är, som bekant, en grekisk mythhjelte, son af en flodgud och en snäckgudinna, själf skald och sångare och som deltagare i det argonautiska tåget. Mythen berättar, att han med sin af lyran ledsagade sång rörde stenar och träd i rörelse, tämde skogens djur och besvor oväder och stormar. Mysterier, som han angifves hafva instiftat, finnes i den klassiska forntiden; sånger, som han tros hafva diktat, voro i omlopp och tillväxte under århundradenas lopp med allt flere falska nådens

29/10. 89.

Dikt-andet eller förfalskandet af s. k. orphiska sånger fortfor in i de första Kristna århundradena, och sådana voro då i omlopp, som i hvilka Kristna händer inlagt förtäckta profetior om Messias. Man trodde, att dessa voro äkta, och att Orfeus sjelf om verldens frälsning genom Kristendomens tillkomst. Detta förklarar, att den gammalkristna Konsten med förkärlek och utan tvekan upptog detta motiv af en mythologisk, så mycket hellre som Orfeus-gestalten i den originella sian gaf honom kunde symboliseras Kristendomens makt öfver vilda sinnen. Det var på denna väg som äfven den hedniska sibyllan fick i en senare tid en mycket betydande plats i den Kristna Konsten. I de första århundradena af vår tidräkning spredos nämligen många s. k. sibyllinska böcker, som i hvilka sibyllan uppträder och Kristliga profetior om Kristus och hans rike. Äfven dessa förfalskningar togo anses af för äkta och förvärfvade åt sibyllan eller sibyllorna samma framstående rum vid medeltids- och renässans- på Kyrkornas kyrkornas dekorering som Orfeus fått haft vid Katakomb-Kamrarnes.

Ett annat förenämnd för Katakombmålarnes pencel tvenne bilder af den gode herden, som bär det förirrade och återfunna lammet på sina axlar. De, som ha lust att förstå, kunna gärna det om hänvisa denna bild förklaren sig från hedendomen eller från Nya Testamentet. Den leder oförklarligt tanken till Jesu bekanta liknelse om den gode herden, och ingenting kunde ligga närmare till hands att än att symboliskt-allegoriskt framställa honom sjelf som herden och lammet som den förirrade menniskligheten. Men att Katakombmålarne med förkärlek valde detta motiv beror säkerligen också därpå, att de hade en förebild, som de kunde kopiera, gifven i den hedniska Konsten, i statyer af vandrarbarnen Hermes, hvarom förut omnämnts. En af de statyetter i Lateranen, som man ansett för en Kristlig framställning af den gode herden, är i Vatikanen förställer Hermes vädurbärare. Katakombernas herde är en vacker yngling i landtlig dräkt, vanligen med herdepipa och herdestaf.

Men det är icke endast i sinnebilder Jesus blifvit i katakombernas framställd. Han är också framställd omedelbart, i en bild, som Katakombmålarne kalla förställt sig honom eller i hvarje fall

29/10. 89.

ej velat skåla honom ~~annorlunda~~ annorlunda än vacker. Deras Jesustyp är
en evig skäggig sådan, som närmar sig ~~den~~ typerna af de unge ~~te~~
~~manliga~~ manliske hjeroerna. I de äldre bilderna framställes han med
kortklippt hår; i något senare med långt öfver axlarne nedfallande.
~~Andra~~ Dessa Jesus-Kristusbilder i Katakomberna äro de äldsta, som finnas.
Men till den mycket afhandlade frågan, huru Jesus i sitt jordeliv sett
ut, och om den äldsta församlingen eger något porträtt af honom, kunna
de endast lemna negativa bidrag. ~~Katakomb~~ Det, hvarom de med
visshet underrätta oss är, att vid den tid de målades förefanns ingen
som bindande norm fastställd för bild af honom, ej heller en vidkommande
hans utseende en sådan tradition, att han bekännare på grund
deraf kunnat anse för oriktigt, att han afbildades vacker. Först
efteråt, men dock redan i tredje århundradet, spreds ~~upptäckte~~ den föreställ-
ning, att Jesus hade haft fula anletsdrag och en låg och orkön
växt. I traditionen, om hans utseende, om en sådan fanns, hade denna föreställning
ingen grund. Den förr ~~Den~~ den uppträder i kyrkofäders skrifter återsp-
par deras sig ej heller på en inom församlingen fortlefvande nå-
gon, utan på bilden i Gamla testamentet, som man tillämpade
på Messias, eller på Paulus' yttrande, att Kristus kom i en tjenares
skepelse. Någon bild, som kunde gifva oss en riktig föreställning om
Jesu verkliga utseende, har sannolikt aldrig funnits och finnes
bestämdt numera icke, ehuru spekulanter alltemellanåt erbjuda
sådana åt allmänheten. Äfven Nya testamentet gifver oss ej heller
en säker vägledning i frågan. Der finnes emellertid ett ställe,
hvilket, såsom jag en gång förr påpekat, synes tala för att man
i det första århundradet och i de kretsar, som bäst kunnat be-
vara en tradition derom, föreställde sig honom långt ifrån ful.
Det är nämligen versen i 2dra kapitlet af Lukas' evangelium,
hvilken enligt vår gamla öfversättning lyder på följande sätt:
"Och Jesus växte upp i ålder, visdom och nåd inför Gud och
menniskor." Att en menniska, då hon ~~till~~växer upp, tillväxer i ålder
är dock i sanning en öfverflödig upplysning. Det grekiska verb,
som öfversatts med "tillväxte", betyder, när det nyttjas om hår,
förkofras, framskrida på ett lyckosamt sätt; det ord, som blifvit öfver-
satt med "ålder", (ηλικία) mäste här, såsom motsatsen hos profanskribenter,

29/10. 89.

betyda kroppskraft, ~~kraft~~ gestalt, och det ord, som blifvit öfversatt med "nåd," har den dubbla betydelsen af ett älskligt väsen hos den, på hvilken ordet tillämpas, samt af den ynnest och välvilja, som detta framkallar hos andra. Då det således betonas dels att Jesus hade en lyckosam utveckling i verket, d. v. s. till sina andliga mennisko, dels också betonas, att parallelt härmed gick en lyckosam kroppslig utveckling, och då båda dessa sidor af hans utveckling sammanfattas i begreppet: ett älskligt väsen ej blott inför Gud, utan ock inför mennisko, som ej kunna låta bli att fästa sig äfven vid det yttre, så anser jag det icke obefogadt, att man tolkar detta såsom ett intygande om att Jesu yttre personlighet icke var sådan, att den gjorde intrycket af något fult eller förkrympt.

Äfven Maria, Jesu moder, har varit föremål för katakombmålarnes konst. Hon framställes som en vanlig matrona, vanligen bedjande, med höjda armar. I en något senare tid har målat henne äfven vittande med Jesusbarnet i knät, äfven då med höjda armar. Apostlarne, i synnerhet Petrus och Paulus, hafva grekisk-romersk filosofityp. För Petrus och Paulus utbildade sig snart bestämda olika typer, och härtill hafva kyrkliga skiftesskäl bidragit den förmodan, att verkliga porträtt legat till grund för dessa. Dessa äro visserligen icke i sig själfva osannolika. Äfven om det endast vore en fabel, att evangelisten Lukas var målare, så är det likväl säkert, att porträttering konsten var i första århundradet idkad af många, och att porträtt af privatpersoner, äfven fina framstående, voro vanliga. Emellertid lemnar traditionen af monumenten intet tvifvel om att Petrustypen härstammar från den allbekanta romerska statyn i Petershyrkan, hvars ena fot blifvit genom kyssar blifvit betydligt medtagen och nu skyddas af en rks. allm. konstkännare är, såsom jag tror, fämligen allmänt enig derom, att detta är en gammal hednisk konsulärstaty, som blifvit omstämplad till Petrus, och i detta fall är det anledningen af denne okände romerske embetsmans, som genom århundraden fått tjena till att representera apostelns Petrus' ansigte.

29/10. 89.

Katakombmålningarna omfatta äfven ~~ett~~ åtskilliga scener ur gamla och nya testamentet, men dessa scener äro mer af symbolisk än af episk, ~~berättande~~ natur. De vilja inskärpa vissa tankar, snarare än berätta med personer vissa tilldragelser. Så till ex. framställes syndafloden ej, att man ser en kista med upptaget lock, ur hvilken Noak med öfverkroppen visar sig, och har dufvan med ölfvebladet på handen. Att anmärka är, att Daniel i lejongropen framställes i antik nakenhet, ~~som invigation~~ dåtider, i likhet med de kupidonliknande genier, som jag förut omtalat. Skyggheten för det nakna är hos de gammalkristne målare således icke att finna. Den uppenbarar sig senare och kommer då i lämplig tid för den förfallna konsten, som icke längre var i stånd att tekniskt riktigt återgifva bild återgifva menniskokroppens proportioner och muskulatur. Katakombernas konsthandtverkare försmådde ännu gärna det på tänkbara otadligt rätta i dess allmänna ~~in~~grundlinier.

Vidare är att anmärka, att Jesu lidanden, som sedermera blifvit de vanligaste framställen för den kristna konstens behandling, aldrig framställas i Katakombgrafvarna. Och ehuru dessa omsluta många martyrers lik, så ej heller martyrernas lidanden blifvit der afbildade. Man är benägen att förklara detta så, att hos de första kristne förbjöd den antika afsmaken för orena pinohistoriers framställande. Men äfven den, som godkänner en sådan förklaring, kan dervid icke glömma, att den antika afsmaken för martyrscener var under den cæsariska tiden icke så särdeles stark. Vi ha ~~en martyr~~ en från pinohistoria, uthuggen i marmor, i den berömda, kanske för mycket berömda Laokoongruppen, och den står icke ensam i det afseendet. De obygdiga romerska amfiteatrarspelen voro icke egnade att afbilda de känslor, som väcks af dylikt. Emellertid dröjde det ända till det sjunde århundradet, innan den kristna konsten kunde förmå sig att framställa Jesus spikad på korset.

Till en utförligare framställning af Katakombmålningar borde jag komma i den rent konsthistoriska delen af mina föreläsningar, der jag kan få tillfälle att förevisa några af dem i afbildningar.

29/10. 89.

Sedan Kyrkan hade segrat, var det framför allt ~~mosaikens~~ målar-
konstens efterhärmning i mosaik, som kan tilskrifvas. Den
enkelhet och anspråkslöshet, som ger ett visst behag åt katakomb-
målningen, är då försvunnen. Mosaikerna utbreda sig öfver alla
de ytor i kyrkorna, hvilka kunde ställas till deras förfogande, och
detta med misskännande af de arkitektoniska lagarne
såsom af målarkonstens egna. Till en början visa äfven mosaikar-
betena ett för den ännu gynnsamt beroende af den hedniska
konstens typer och former. På esquilinska kullen i Rom finnes
en liten kyrka, Santa Pudenziana, som bevarar ett verkligt skön
mosaikarbete, föreställande Kristus, sittande på en ~~upphöjd stol~~
tron
~~el~~ i ett af en mur omgärdadt öppen plats, bakom hvilken
man ser en stad vara sina byggnader. Han har en öppen bok i sin
hand, och den andra handens ställning visar, att han håller
ett föredrag. Åhörarne äro kors lärjungar fördelade i en half-
kreds å ömse sidor om honom. Närmast komma sitta Petrus å ena
sidan, Paulus å den andra. Bakom Petrus står en gyinna, bakom
Paulus en annan, båda med kransar för deras hufvuden, båda
föreställande den kyrkan i Gentilernes
Kristus ~~kyrkan i Gentilerna~~ den ena som utgången
ur judendomen, den andra ur hedendomen. Bland apostlarne
ser man skäggige män, men äfven unga och skägglösa. Alla
ansigtena äro tilltalande och i hög grad uttrycksfulla. ~~Hvar~~
De afspegla uppmärksamhet, vördnad, hänförelse öfver för hvad
Jesu mästaren förkunnar dem.

~~Den~~ Denna mosaik är ~~är~~ icke äldre än det 4de århundrade,
då de gamla konsttraditionerna ännu lefde, ehuru ett bortdöende
lif. Men man försökas likväl öfver, att ett så förtrifflight konst-
verk då ännu kunde se dagen. Men också är denna mosaik-
målning af kyrkan hand näst nog den enda i sitt slag.
Från det följande århundradet härstammar mosaiken på
triumfbågen i Paulskyrkan utanför Rom, der det ansigte-
konstnären gifvit frälsaren är ~~mycket~~ obegripligt fult och de
komna omgifvande gestalterna tråkigt stryfva. Inför denna
målning märke man åter försökas öfver konstens snabba och
djupa förfall i världens yngre barndom.

29/10. 89.

Då mosaikmålningen blifvit till konstens huvudsak, såsom den efter hand blef, så är konsten ~~dödad redan knappt mer~~ dömd till förstelning. Mellan konstnären, som gifver skissen till taflan, och denna själf står mosaikhandtverkaren, som utför henne. I en sådan tafla lika väl några något af den kärlek, en sann konstnär har till hvad han skapar, att lika väl något individuelt i hans uppfattning och teknik, är knappt görligt. De ämnen han behandlade voro honom föreskrifna. Han kunde icke välja dem själf. Snart kommo också föreskrifter huru han skulle göra dem, föreskrifter lika noggranna som dem för skräddaren, när han skall göra en uniform. Den urartade romerske konstens arftagare befunno sig då i samma ställning som den egyptiske konstens ~~efter~~ efterföre. Det blef, åtminstone i det östromerska riket, till en konst utan fiket, en konst utan fantasi. Och sådan förblef han sedan genom ett årtusen. I västerlandet åter, det af germanerna eröfrade, utdog den gamla konstens traditioner ~~helt och hållet~~ så godt som helt och hållet, och ~~erfarenhet~~ historien visar, att det är bättre, att en urartad konst afslipas af en vildsam kraft än fortlefver ett skelett ~~som är den utmärkta mumiens: och bevaras i tillståndet af en mumie~~. Den afslipade och försvunna konsten lemnar platsen åt öppen för nyskapelser. Det mänskliga med sådda skönhetsfrön kan ej i längden lemna platsen fom. Friska ansträngningar af unga krafter göras, och dessa komma efter århundradens förlopp till en mognad, som sätter den i stånd att åter skapa en skönhetsverld.

29/10. 89.